

СЦЕНІЧНА ВОКАЛЬНА МАЙСТЕРНІСТЬ СПІВАКА-ПОЧАТКІВЦЯ.

Проблема формування сценічної майстерності співака-виконавця для студентів вищих коледжів мистецтв у сучасній музичній освіті дуже важлива. Поняття «сценічна майстерність» ми використовуємо не тільки загальне поняття «майстерність», але й поняття «вокальної, сценічної та виконавської майстерності». Опираючись на ці визначення, поняття вокальна виконавська майстерність – це властивість талановитої особистості, яка сформована в процесі професійної музичної підготовки та концертно-виконавської діяльності і проявляється в ній як вищий рівень засвоєних сценічних умінь, гнучких навичок та здатності до імпровізації. Під структурою музично-виконавської майстерності ми розуміємо систему таких елементів, яка забезпечує виконання вокального твору на високому технічному та художньому рівні. Дуже велике значення мають аспекти: психофізіологічний, художній та інтерпретаторський. Немає сумніву, що знання структури музичної майстерності виконавця дозволить чітко визначити чинники, від яких залежить вокальна майстерність.

Теоретичний компонент професійної виконавської майстерності визначається музичною грамотністю, розумінням жанру та художнього образу творів [4 с. 50-53]. Майстерність і виразність співацького виконання полягає в інтерпретаторській осмисленості твору, інтонації, динаміки, та драматургії цілісної музичної форми вокального жанру [5 с. 112]. Враховуючи багатолітній досвід видатного українського музиканта баяніста, доктора мистецтвознавства, професора М. Давидова, який вважає, що «осмислене, інтерпретаторське відтворення мелодійної структури музичного твору збагачує його логічно, інтелектуально, емоційно та духовно» [6, с. 300].

Вокально-технічний компонент характеризує точність інтонації, володіння голосовим апаратом, рухливість голосу, використання професійного вокального дихання, здатність заповнення концертного залу майстерним співочим звуком, рівень володіння технічними прийомами з урахуванням акустичних можливостей та властивостей голосового апарату виконавця, які дозволяють йому максимально виразне втілення музичного образу у творі що виконується. Рівень сформованості цих компонентів визначає віртуозність співака-виконавця.

Акторська майстерність дозволяє артисту не тільки співати твори, але використовуючи сценічну практику, рухи, пластику, міміку, жести, представляти художню цінність музичного образу твору, передавати слухачеві художній зміст, викликати адекватні почуття, які прагне передати професійний виконавець, створюючи концепцію музичного твору відповідно із задумами композитора. Цей компонент є головним, адже сенс існування музики з давніх часів полягав у тому, щоб у слухача були певні переживання та емоції. Саме цей компонент робить

вокальну та інструментальну музику універсальним засобом спілкування для всіх народів і континентів. В цьому плані навіть мова не може конкурувати з музикою [1, с. 23-33]. Наприклад, особливості виконавської поведінки на сцені вокаліста-естрадника суто відрізняються від виконавців інструменталістів, диригентів, артистів хору чи оркестру. Це не тільки передавання слухачам змісту музичного твору, створеного композитором, але і процес спілкування виконавця з публікою в концертному залі. Артист презентує себе не тільки співом, але й зовнішнім виглядом, яскравістю костюмів, емоційністю, пластичними рухами, своєю особистістю. Також це стосується всіх музикантів та артистів естрадного жанру: співаків, музикантів ансамблю, хореографії. Тому, щоб досягти вершин виконавської майстерності, слід працювати не тільки над технікою співу, гри на музичних інструментах, артистизмом виконання, але й над презентацією себе публіці [11 с. 31].

У професійній діяльності співака-соліста здатність до запам'ятовування відіграє важливу роль, це є психологічним компонентом виконавської майстерності. Відсутність здібності до швидкого та тривалого запам'ятовування і стійкості до стресових ситуацій роблять концертну справу артиста неможливою. Враховуючи особистості діяльності професійних співаків естради та солістів опери виділяють специфічний комплекс різновидів пам'яті: слухову, рухову, емоційну, зорову і інтелектуальну (психологи цей вид пам'яті називають логічним). При нормальній повній структурі музичних здібностей виконавця професіонала всі види пам'яті гармонійно взаємопов'язані між собою, доповнюють та зміцнюють одна одну. Відомо, що перед концертом кожний музикант-виконавець повторює окремі фрагменти з різних творів. Репетиція певних фрагментів чи фраз потрібне співаку-виконавцю для того, щоб активізувати насамперед роботу голосового апарату, вокального дихання, резонаторно-акустичних та дикційних прийомів, та нагадати собі особливості художнього образу, які сформувалися під час роботи над твором [2 с. 269].

Професійні дослідники звертають увагу до питання перевтілення і «розуміння принципів передачі справжніх почуттів персонажа вимагає особливого розгляду і ретельного аналізу». Проблема полягає в тому, що основна маса робіт спрямована на досягнення необхідного результату в оперному мистецтві (І. Силантьєва [14, с. 141-145], Л. Лобода [12, с. 89], О. Єрошенко [7, с. 119-122, 197] [8, с. 57-58], Н. Полікарпова [13, с. 20], М. Зайкова [9, с. 61-62] та ін.), де перед «актором-вокалістом, який співає на сцені, ставиться безліч творчих завдань, які йому необхідно виконати: стежити за голосом і всією технічною стороною вокалу, бути в повному контакті з партнерами, оркестром і диригентом, пам'ятати текст, графіку встановлених мізансцен, сценічної обстановки і всіх предметів реквізиту, з якими доводиться

працювати» [10, с. 161]. Специфіка втілення сценічного образу в камерному вокальному мистецтві, де панує «музикоцентризм» [16, с. 43-56], а театральна складова знаходиться «в тіні», є важливою проблемою.

Сугубо творчий підхід в сфері камерно-вокального виконавства, крім професійного володіння голосом, передбачає розвинене музичне мислення, яке формується за допомогою образно-художніх перевтілень. Фізіологічне виникнення співочого голосу обумовлюють його унікальність як музичного інструменту, що дає можливість втілювати психологічний, емоційний та душевний рух та почуття людини.

Сучасний стан формування сценічного образу в вокально-творчому виконавстві вимагає застосування комплексного підходу з введенням психодіагностики та інтегрованого тренінгу для успішного формування сценічного втілення образу та розвитку уваги, сприйняття, мислення, пам'яті, уявлення, активізації емоцій, мотивації. Міжособистісний стан сценічного образу полягає у взаємоконтролі при роботі з партнером, а особистісна у самоконтролі в співі, подолання хвилювання, оволодіння внутрішніми процесами психологічних жестів і пластичних рухів.

Для вдосконалення методики формування сценічного образу в вокально-творчому виконавстві [9, с. 13-14]. Марина Сергіївна Зайкова пропонує «авторське визначення дефініції "сценічний образ", який»... являє собою аспект наступності та інтеграції вокального, акторського та хореографічного мистецтва. Зміст цього поняття включає в себе застосування творчого підходу для вдосконалення вокально-сценічних, індивідуально-особистісних і професійних якостей виконавців у розвитку їх духовно-моральних і культурних цінностей [9, с. 13]. М. Зайкова визначає найбільш ефективні педагогічні умови та пропонує авторську програму з застосуванням психодіагностики та інтегрованого тренінгу, які включають такі методи: «проблемно-пошукового і проектного навчання розвитку характеру, навчально-критичного висловлювання позицій, рішення сценічних і вокально-творчих завдань, подолання хвилювання перед виступом, емпатичного слухання, спілкування і взаємодії з партнером, а також використовувати такі форми проведення занять: імітація у творчій діяльності (заняття-репортаж, заняття-уявлення, заняття-кіностудія), організація в творчій діяльності (заняття-дослідження, заняття-рецензія, заняття-показ)» [9, с. 14]. Ці питання, пов'язані з перевтіленням художнього образу є актуальним камерно-вокальному виконавстві, в роботі оперного співака, артиста естрадно-вокального або джазового жанру.

Що стосується вокальної майстерності, то ця властивість особистості, формується в процесі професійної підготовки та виконавської діяльності і проявляється в ній як вищий рівень

засвоєних умінь, гнучких навичок та імпровізованої творчості та є необхідним компонентом системи психо-нервових властивостей особистості виконавця.

Емоційно-мотиваційний та суспільно-психологічний аспекти проявляються у здатності до відчуття, глибокого переживання у музичному спілкуванні та в професійній музичній діяльності, вмінні висловити свої переживання таким чином, щоб вразити слухача, викликати в нього особисті почуття і це вважається одним з головних, домінуючих факторів у визначенні наявності психо-нервових властивостей особистості виконавця.

Важливо виховати з наших студентів нове покоління професійних фахівців та майстрів оперної та естрадної сцени, артистів хорів та вокальних ансамблів, сольних виконавців класичної та сучасної вокальної музики, сценічна майстерність яких, буде відображати високу культуру поведінки на професійній сцені [3, с. 84-94]. В закінченні своїх роздумів, хочеться пригадати ствердження професора Вільсона, який звертає увагу на загострення нервово-психічних процесів, напруження душевних сил людини, яка виступає привселюдно, і як наслідок, вона відкриває в собі такі речі у виконавстві, про які у звичних умовах і не здогадувалась. «Сцена вчить – важко, жорстоко і нещадно, – і кращого вчителя годі собі уявити...» [*цит. Цупін Г. 15, с. 13*].

Література.

1. Гребенюк Н. До проблеми феномена творчої індивідуальності співака // Науковий вісник – Вип. 3. – К., 1999. – С. 23-33.
2. Гребенюк Н. Вокально-виконавська творчість : психолого-педагогічний та виконавський аспекти : монографія. К. : НМАУ ім. П. І. Чайковського, 1999. – 269 с.
3. Валькевич Р.А. Сценічна культура у педагогічному просторі. – Кіровоград, 2005. - 84-94с.
4. Валькевич Р. Основи сценічно-виконавської майстерності. – Кіровоград, 2010. - 50-53 с.
5. Валькевич Р. Зібрання статей з питань культури сценічно-виконавської діяльності майбутнього вчителя. Наукове видання. – Кіровоград, 2011. – 112 с.
6. Давидов М. А. Теоретичні основи формування виконавської майстерності баяніста (акордеоніста) : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.]. – Вид. 3-тє, доповн. – Київ : Муз. Україна, 2004. – 300 с.
7. Єрошенко О. В. Емоційність у вокальному виконавстві як аспект музичної психології // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті : зб. наук. пр. / Харк. держ. акад. дизайну і мистец. Х., 2007. № 1, 2, 3. С. 119–122. 197 с.
8. Єрошенко О. В. Емоційна сфера у вокальній творчості: музичноестетичні та виконавські аспекти: дисертація ... канд. мистецтвознав.: Харків, 2008. 57-58 с.
9. Зайкова М. Формирование сценического образа в вокальнотворческом исполнительстве студентов вузов культуры и искусств: дис.... канд. пед. наук: спец. 13.00.08 – Теория и методика профессионального образования, Москва, 2016. 13-14, 61-62 с.

10. Зайкова М. Формирование творческих навыков у студентов при создании сценического образа в вокальном произведении // Вестник МГУКИ 6 (44) ноябрь-декабрь 2011. С. 161.
11. Корженевський А.Й. До питання про специфіку мислення музиканта виконавця//Пігання фортепіанної педагогіки та виконавства. – К.: Музична Україна, 1981. – С. 31.
12. Лобода Л.М. Особливості вокально-сценічного втілення персонажів оперного твору. // Музичне мистецтво і культура. Науковий вісник. Випуск 24, Одеса, 2017. С.89.
13. Полікарпова Н. В. Специфіка вокально-сценічної інтерпретації моноопери ХХ століття (на матеріалі «Голосу людського» Ф. Пуленка та «Листів кохання» В. Губаренка): : автореферат ... канд. мистецтвознавства. Харків, 2012. 20 с.
14. Силантьева, И. Вокальное искусство в контексте практической психологии // Первый Международный междисциплинарный конгресс «ГОЛОС»: Сб. трудов / ред. коллегия: В.П. Морозов [и др.] ; отв. ред. 205 Л.Б. Рудин. – М. : ООО «Центр информационных технологий в природопользовании», 2007. – 141-145.
15. Цыпин Г. Профессор Вильсон утверждает / Г. Цыпин // Музыкальная жизнь. – 1992. – № 7–8. – С. 13.
16. Черкашина-Губаренко М.Р. Размышления о феномене оперы // Музыка і театр на перехресті епох: збірник статей; у 2 т. Т. 1. Київ, 2002. С. 43– 56.